

Mystérium na Golgotě, iniciace. Proniknutí lidské tělesnosti silou Já. Pherekydes ze Syrosu. Empedokles.

Rudolf steiner

Basilej, 21. září 1912

Bylo by bez pochyb nejlepší, kdybychom mohli nepřihlížet k ostatním evangeliím při úvahách, které mají objasnit to neb ono evangelium: neboť tím by se uskutečnilo nejčistší a nejlepší porozumění základnímu tónu jednotlivého evangelia. Ale je nasnadě, že takový způsob úvah - když by se nevrhl ten nebo onen světelný paprsek z jednoho evangelia na ostatní - může snadno vyvolat nedorozumění. Tak by např. mohlo být špatně pochopeno to, co bylo včera uvedeno jako největší světově-historický monolog", když by se chtěl někdo ne zevrubně, nýbrž trochu povrchně poradit, co např. s oporou Matoušova evangelia musí být řečeno o stejném místě a co také bylo řečeno již tehdy při přednáškách v Bernu. A sice by námitka, učiněná asi z takového hlediska by přece byla v hlubším logickém smyslu vlastně totéž, jako by se sdělilo: zde na tomto pódiu stál jednou člověk a u jeho levice stála kytice růží - a jindy bychom četli: zde na tomto pódiu stál jednou člověk a u jeho pravice stála kytice růží, - a když někdo, kdo na tom nebyl účasten, by potom řekl: to nesouhlasí; neboť jednou stála kytice růží vpravo a podruhé stála vlevo. Přejde právě na to, kde stál dotyčný pozorovatel; potom jsou obě věty správné. Tak musíme brát i evangelia. Nemáme právě co činit s abstraktní biografií Krista Ježíše, nýbrž s bohatým světem zevních i také okultních skutečností, které jsou zde vylíčeny. Abychom toto hledisko vzali na zřetel, vezmeme nyní jednou to, co bylo včera nazváno "největší světově-historický monolog", samomluvou Boha. Musíme si ujasnit, že to, co se odehrálo v celém průběhu, se hlavně přihodilo mezi Kristem Ježíšem a jeho učedníky, jeho nejbližšími žáky. A co bylo řečeno včera, že vlastně duch Eliáše, potom co byl uvolněn z fyzického těla Jana Křtitele, byl činný jako nějaký druh skupinové duše učedníků, to musí být přibráno zcela zvláště k takové úvaze. Co se tehdy stalo, to se neodehrálo jen tak, že to můžeme jednoduše vyprávět nějakým zevním způsobem. Do určité míry zde byl vnitřní a hluboký vzájemný vztah mezi duší Krista a duší dvanácti. Co se odehrálo v duši Krista, to vše byly pro tehdejší dobu významuplné události, události bohatého druhu, rozmanité události. Ale vše, co se odehrálo v duši Krista, se ještě jednou odehrálo takřka ještě jednou jako nějaký druh zrcadlového obrazu, nějaký druh reflexu, v duších učedníků, ale rozděleno ve dvanáct dílů; takže každý z dvanácti zažil jako v zrcadlovém obraze jeden díl toho, co se událo v duši Krista Ježíše, ale každý z dvanácti něco jiného.

Co se dělo v duši Krista Ježíše, dělo se jako velká harmonie, jako velká symfonie, to se zrcadlilo v duši každého z dvanácti asi tím způsobem, jako to může poskytnout jeden z dvanácti nástrojů. Proto můžeme každou událost, která se vztahuje zvláště na jednoho nebo více učedníků, líčit ze dvou stran. Můžeme líčit, jak se dotyčná událost vyjímá v duši Kristově, např. co včera bylo prohlášeno jako velký světově-historický monolog Krista Ježíše; můžeme líčit, jak se to tam odehrálo, jak se to tam prožilo. Zde se to vyjímá právě tak, jak to bylo včera vylíčeno. Ale v určitém zrcadlovém obraze se to také odehrálo také v duši Petrově. Tentýž duševní zážitek se udál v Petrovi. Ale zatímco u tohoto to

zaujalo celou lidskost, událo se to v duši Krista Ježíše tak, že to je dvanáctina celého lidství, dvanáctina nebo jedno znamení zvěrokruhu celého Kristova ducha. Tím to musíme líčit jiným způsobem, když to líčíme vzhledem k samému Kristu Ježíši.

Tak musíme mluvit, líčíme-li to ve smyslu Markova evangelia; neboť v něm jsou vylíčeny významné věci a je zcela zvláště vylíčeno to, co se událo v samotné duši Krista Ježíše. V Matoušově evangeliu je proti tomu vylíčeno, co se vztahuje více na duši Petrovu a čím může Kristus Ježíš přispět k objasnění toho, co se rozvíjí v duši Petrově. Čtete evangelium přesně, potom můžete přijít na to, jak v Matoušově evangeliu v ještě zvláště přidaných slovech je vylíčení ze strany Petra. Neboť proč jsou tam přidána slova: "blažený jsi Simone, synu Jonášův, neboť maso a krev ti to nezjevily, nýbrž můj otec v nebesích"? /Matouš 16, 17/ Jinými slovy: něco z toho, co cítila duše Krista Ježíše, cítila také duše Petrova. Ale zatímco duše Petrova cítila, že jeho mistrem je Kristus, je to nutné vyložit tak, že Petr byl vyzdvižen na chvíli k prožitku ve vyšším Já a byl přemožen tím, co tímto způsobem zažil a tak říkajíc opět spadl nazpět, procítl. Ale přesto mohl proniknout k poznání, které se odehrává s jiným úmyslem, s jiným cílem v duši Kristově. A protože byl k tomu způsobilý, proto byla na něho přenesena klíčnická moc, o níž je v Matoušově evangeliu řeč /Matouš 16, 19/ a o níž také bylo promluveno při výkladu Matoušova evangelia. Proti tomu jsme v Markově evangeliu silně a jedině vyzdvihli ta slova, která naznačují, že událost, nehledě k tomu, čím byla Petrovi, se odehrála současně, paralelně, jako monolog Boha.

Tak musíme ty věci posuzovat. Potom ale také cítíme, jak Kristus Ježíš vlastně jedná s těmi svými, jak je vede od stupně ke stupni, jak potom, co duch Eliáše-Jana přešel na ně, je může vést dále v porozumění spirituálních tajemství, než je mohl vésti dříve. A teprve potom cítíme, jaký to má význam, že na místě, o kterém jsme včera v závěru mluvili jako o monologu Boha, se napojuje tzv. scéna osvětlení a proměnění. To je opět dramatická kompozice Markova evangelia. Abychom toto "osvětlení" objasnili, musíme poukázat na to, co souvisí s mnohým dohromady, co je nutné k pochopení líčení v evangeliích; především poukáži najedno.

V Markově evangeliu a také v jiných evangeliích můžete často číst, jak Kristus Ježíš mluví o tom, že Syn člověka by měl mnoho trpět, že by měl být usmrčen, že by měl být po třech dnech vzkříšen.

A všude naleznete až k určitému bodu zřetelně naznačeno, jak apoštolově nejdříve tyto obraty řeči o trpícím, umírajícím a vzkříšeném Synu člověka nemohou pochopit, jak mají těžkosti právě v pochopení tohoto místa /Marek 9,31,- 32/. Proč se setkáváme s touto zvláštní skutečností? Proč mají apoštolově těžkosti právě vzhledem k pochopení vlastního mystéria na Golgotě? Co je tedy toto mystérium na Golgotě? Již jsme to zmínili. Není to nic jiného než vyzvednutí iniciace z hlubin mystérií na pláň světových dějin. Přirozeně je zcela významný rozdíl mezi každou iniciací a mystériem na Golgotě. Rozdíl spočívá v následujícím.

Kdo byl zasvěcen v mystériích různých národů, prodělal v jistém způsobu totéž. Dopracoval se k utrpení, k třídní, možno říci "zdánlivé" smrti, kdy jeho duch pobýval mimo své tělo v duchovních světech, kdy potom jeho duch byl vrácen do svého těla, takže duch v těle si mohl vzpomenout na to, co prodělal v duchovním světě, a mohl vystoupit jako posel tajemství duchovního světa. Můžeme tedy říci, že iniciace je přistoupení ke smrti, i když ne k smrti, která ducha zcela, nýbrž jen na čas oddělí od fyzického těla. Prodlévání mimo tělo a návrat do fyzického těla a skrze to se stát poslem božských tajemství, to je iniciace. Stala se po pečlivé přípravě, potom co dotyčný došel do stavu, kdy v sobě zhustil duševní síly tak, že v těchto třech a půl dnech mohl žít, aniž používal instrumenty svého fyzického těla. Potom ale, po třech a půl dnech, se musel se svým fyzickým tělem spojit. Prodělal to takřkajíc vzdálením se do vyššího světa - stranou od obvyklých historických událostí.

Mystérium na Golgotě bylo ve svém vnitřním základu jiné, ale podobné v zevním zjevu. Události, které se odehrály během prodlévání Krista v těle Ježíše z Nazaretu, vedly k tomu, že nyní skutečně nastala fyzická smrt pro fyzické tělo Ježíše z Nazaretu, že duch Kristův prodléval ony tři dny mimo

fyzické tělo, potom se ale vrátil a nyní ne do fyzického těla, nýbrž do zhuštěného éterného těla, tak zhuštěného, že ho učedníci mohli vnímat, jak je to líčeno v evangeliích; takže Kristus mohl putovat a mohl být viditelný také po události na Golgotě. Tím byla iniciace prohlášena za historickou událost, která jinak skryta zevnímu pohledu se děla v hlubinách mystérií, byla prohlášena před celým lidstvem za jedinečnou událost. Tím byla iniciace jistým způsobem vynesena z mystérií, byla uskutečněna jediným Kristem před očima všech. Ale právě tím je dán konec starého světa a přišel začátek nové doby.

Z líčení o prorocích jste poznali, že duch proroctví a to, co bylo tímto duchem dáno starohebrejskému národu, byl jiný než duch iniciace jiných národů. Jiní národové měli vůdce, kteří byli zasvěcenci, kteří byli tak zasvěceni, jak to bylo právě vylíčeno. Tak tomu nebylo u starohebrejského národa. Zde nemáme co činit s iniciacemi jako u jiných národů, nýbrž máme co činit, jak jsme slyšeli, s elementárním vystoupením ducha v tělech oněch, kteří se vynořili jako proroci, s něčím, co vystupuje jako "géniové spirituality". A aby to mohlo být, vidíme, že u středních proroků vystupují ve starohebrejském národu ony duše, které byly v dřívějších inkamacích zasvěcenci u jiných národů, aby to, co dávají starohebrejskému národu, bylo jako vzpomínka na prožití toho, co přijaly v zasvěcení. Tak bylo vzařování duchovního života jiné u starohebrejského národa a jiné u ostatních národů. U posledně jmenovaných se to dělo obřadem, skrze zasvěcení, u starohebrejského národa k tomu docházelo skrze nadání, které bylo dáno těm, kteří právě působili mezi lidem jako proroci. Tímto způsobem svých proroků byl starohebrejský národ připraven k tomu prožít onu neopakovatelnou iniciaci, která nebyla iniciací jednoho člověka, nýbrž byla iniciací kosmické individuality, když se chce ještě potom mluvit o iniciaci, co vlastně již není správné. Tím byl starohebrejský národ připraven přijmout to, co mělo vstoupit namísto staré iniciace: správným způsobem přihlížet k mystériu na Golgotě. Tím je ale také dáno, že k starozákonnímu národu patřící apoštolové zprvu neměli nějaké porozumění pro ta slova, která charakterizují iniciaci. Kristus Ježíš mluví o iniciaci a vyjadřuje se tak, že říká: pospíchat k smrti, pobýt tři dny v hrobě, potom být vzkříšen. To je popis iniciace. Kdyby tento popis iniciace dal svým žákům jinak, byli by ho pochopili. Protože ale tento způsob vyjadřování nebyl vžitý u starozákonního lidu, proto oněch dvanáct tomuto druhu popisu zprvu nerozumělo. Proto budeme právem upozorněni na to, jak jsou apoštolové udiveni a jak neví, o čem mluví, když mluví o utrpení a smrti a vzkříšení Syna člověka.

Takové věci jsou tedy zcela ve smyslu historického líčení v duchu toho, co se stalo. Když starý zasvěcenec prožíval svoji iniciaci, tehdy se mu přihodilo to, že zatímco prodléval mimo své tělo, byl ve vyšším světě, ne ve světě obyčejného smyslového bytí. Může se říci, že byl sjednocen mimo tělo se skutečnostmi vyšší roviny. Když se potom opět vrátil do svého těla, čím bylo ono, co prožil v duchovním světě osvobozen od těla? Byla to vzpomínka. Musel mluvit tak, aby mohl říci: vzpomínám si, jak si jinak vzpomínáme, co jsme zažili včera a především na své zážitky ve stavu osvobození od těla. A mohl pro ně svědčiti. K něčemu podstatnějšímu u zasvěcenců nedocházelo, než že nesli ve své duši tajemství o duchovních světech, tak jak lidská duše v sobě nese zážitky včerejška jako vzpomínku. A jak je duše sjednocena s tím, co opatruje jako vzpomínku, tak nesli zasvěcenci v sobě tajemství duchovních světů, tak byli s nimi sjednoceni.

Proč to tak bylo? Bylo tomu tak, protože až do doby mystéria na Golgotě nebyla lidská duše na zemi vlastně schopná přijmout do Já říše nebes, nadmyslové světy.

Ty vůbec nemohly ke skutečnému Já přistoupit, nemohly se s Já sjednotit. Do nadmyslových světů se mohlo vstoupit, jen když sám sebe nazřel nebo vytušil jasnozřením, jak to bylo ve starých dobách, když, chtěl bych říci, ve snění nebo iniciaci vystoupil z Já. Ale uvnitř Já nebylo porozumění, nebyla schopnost úsudku o vyšších světech. Tak tomu již kdysi bylo. Před mystériem na Golgotě se člověk nemohl spojit s duchovními světy ani všemi silami patřícími k Já.

To bylo tajemstvím, že Janovým křtem mělo být lidem ujasněno, že nyní přišel čas, kdy říše nebes mají svítit až do lidského Já, že se mají přiblížit až k Já, k zem

skému Já. Ó, vždy bylo ve všech dobách stále a stále naznačováno, jak vlastně ve starých dobách to, co člověk může prožít, jako svůj duševní zážitek, nemůže vystoupit do nadsmyslového světa. Ve starých dobách byla jakási disharmonie mezi prožitím vlastního lidského domova, duchovního světa a tím, chceme-li také to staré duševno označit za Já, co se odehrávalo v lidském nitru. Toto lidské nitro bylo odděleno od duchovního světa; sjednocení s ním bylo možné jen ve výjimečných stavech. A když všechna moc toho, co později mělo být "Já", co později mělo přebývat v člověku, když všechna moc, všechny podněty tohoto Já přesto jednou lidi naplnili, řekněme iniciací nebo vzpomínkou na předtím prožitou iniciací v pozdější inkarnaci, když zde Já, které ještě nebylo Já určeným pro lidskou tělesnost, vniklo jako síla do lidské tělesnosti, co se potom stalo? Co se potom stalo, bylo vždy dáváno najevo: potom v předkřesťanských dobách síla Já přesahující lidskou tělesnost takřikajíc neměla správné místo v těle, prolomila to, co bylo určené pro Já.

Takoví lidé tedy, kteří nosili v sobě více z nadsmyslových světů, kteří z nadsmyslového světa nosili v sobě něco takového, co již v předkřesťanských dobách takřka připomínalo to, co mělo být Já později. Ti rozlamují touto silou Já svoji tělesnost, protože tato síla já je příliš silná v předkřesťanské době. A to se naznačuje např. tím, že v jistých individualitách v jejich ztělesnění, když v sobě měli tuto sílu Já, toto Já mohlo v nich setrvávat jen tím, že tělo je nějakým způsobem poraněno neboje zranitelné, má nějaké lehce zranitelné místo, které také potom je poraněno. Zde je člověk něčím samo sebou více vystaven okolí, jak tomu je s jeho ostatní tělesností. Stačí si vzpomenout jen na zranitelnost Achilla na patě, na zranitelnost Siegfrieda, na Oidipa, kde síla Já prolomila tělesnost. Tady je nám dáváno najevo přítomností poranění, že pouze porušení těla se hodí k velikosti Já, k nadlidské síle Já, které je uvnitř.

Co tím vlastně má být řečeno, může snad formulováno jiným způsobem vystoupit v naší duši zcela významně. Předpokládejme, že nějaký člověk v předkřesťanské době by se - nemusí to být spojeno s vědomím - ponořil do svého těla se všemi podněty, se všemi silami, které mají později proniknout Já, byl by jimi naplněn, touto, řekněme, silou přesahující Já, touto nadlidskou silou. Já. Musel by toto tělo rozlomit a nevidět ho takovým, jakým je, když je uvnitř slabé Já nebo slabá nitmost. Musel by ho vidět jinak, člověk staré doby, který by všechnu moc Já měl k tomu, aby mohl vystoupit ze svého těla. Viděl by ho jako rozlomené tělo vlivem vyššího Já, viděl by ho s různými ranami, protože jen slabé Já - nebo slabá nitrost - ve starých dobách pronikala tělo tak slabě, že mohlo zůstat celistvé. Co jsem nyní vyřkl, je vysloveno u proroků. To místo je přibližně tak formulováno /Zach. 12, 10/, že se říká: člověk, který v sobě spojuje všechnu sílu Jáství a hledí na své tělo, vidí ho probodeno, zraněno, proděravěno. Neboť vyšší síla Já, která ve starých dobách ještě nemohla obývat lidské tělo, proděraví, proniká, propichuje tělo. To je impuls, který probíhá lidským vývojem, lidskou evolucí proto, poněvadž pro luciferský a ahrimanský vliv muselo být člověku v předkřesťanské době dáno menší kvantum jeho Já, než odpovídá plnému Já. A protože tělo se hodí pro skromné kvantum, a ne pro plnou sílu Já, proto se rozdrolí. A proto muselo - ne protože se to děje v předkřesťanské době, nýbrž že s Kristem Ježíšem se najednou vtáhlo plné Já do tělesnosti, poněvadž zde nejsilněji bylo vtaženo Jáství -, proto musela být tato tělesnost znázorněna nejen s jednou ranou, jak tomu bylo u mnohých lidských individualit, které nesly vyšší Já, nýbrž znázorněna s pěti ranami, s pěti ranami, které jsou nutné vzhledem k přečnávání Kristovy bytosti, tzn. plného Já člověka nad formou tělesnosti, nad přiměřenou formou tělesnosti. Pro toto přečnávání musel se na fyzickém plánu světových dějin vztyčit kříž, který Kristovo tělo nesl tak, jako by bylo lidské tělo, kdyby někdy v jednom okamžiku celá suma lidství, z které člověk ztratil velkou část luciferským a ahrimanským vlivem, prodlévala v jednom člověku.

To je hluboké mystérium, které nám dává z tajné vědy takřka obraz na Golgotě. A kdo rozumí, co je lidstvo a lidství, co je zemské Já, co je poměr zemského Já k lidské formě těla, k formě lidského těla, ten ví, že při úplném proniknutí zemského Já s lidským tělem nemůže dojít k proniknutí, které je obvykle normální u člověka, nýbrž že člověk, který vyšel ze sebe a sám pohlíží na sebe, se může ptát:

jakým by muselo být toto tělo, kdyby do něho vstoupilo veškeré Jáství? - viděl by je s pěti ranami.

Podoba kříže s Kristem a ranami na Golgotě vyplývá z lidské přirozenosti a ze zemské bytosti samé. Mystérium na Golgotě se dokazuje až dovnitř obrazu z úvahy o lidské přirozenosti, z toho co můžeme vidět. To je to zvláštní, že se naskytá možnost přihlížet, nejen v jasnozření, kde se to prokáže jako přirozené, jak je na Golgotě vztyčen kříž, jak se uskutečnilo ukřižování a vidět pravdu této historické události, nýbrž že se naskytá možnost, že mystériem na Golgotě dokonce lze lidský rozum přivést tak daleko až k mystériu na Golgotě, že když tento lidský rozum používáme dostatečně jemně, dostatečně ostře, může se změnit v imaginaci, ve fantazii, která ale potom obsahuje pravdu, čím potom, rozumíme-li co je Kristus a jak se chová k formě lidského těla, je lidská fantazie řízena tak, že obraz na Golgotě povstane sám. Tak byli mnohokrát vedeni starší křesťanští malíři, kteří asi nebyli vždy jasnozřiví, nýbrž ze sil poznání mystéria na Golgotě byli nabádáni až k obrazu Golgoty, takže to mohli malovat. Právě v onom velkém obratu vývoje lidstva bylo přineseno z jasnozření na duševní Já člověka porozumění pro Kristovu bytost, to znamená pro prapůvod Já člověka.

Jasnozření umožňuje vidět mimo tělo mystérium na Golgotě. Čím? Vstoupí-li do těla vztah k mystériu na Golgotě, potom i dnes je možné vidět ve vyšších světech mystérium na Golgotě, a tím i plně potvrzení tohoto ústředního bodu vývoje lidstva. Ale je také možné pochopení tohoto mystéria na Golgotě a ve slovech, která jsem právě vyslovil, má být dána možnost pochopení. Ovšem musí se dlouho meditoval, musí se dlouho přemýšlet o tom, co bylo řečeno. A má-li někdo pocit o právě

vysloveném, že by to bylo těžko pochopitelné, tak to může být oprávněné: neboť samozřejmě patří to, co lidskou duši může přivést k plnému pochopení toho největšího, nejvyššího, nejvýznamnějšího, co se na zemi událo, k těm nejobtížnějším věcem. Určitým způsobem měli být k tomu učedníci přivedeni; měli být postupně přivedeni k novému porozumění lidské evoluce, z nich opět se prokázali jako nejužitečnější Petr, Jakub a Jan.

Je dobré, abychom z nejrůznějších stran přihlídlí k nejvýznamnějšímu časovému období, které nastalo v čase mystéria na Golgotě, abychom to podrželi z různých stran před očima. Proto je také hodně poděkování, že jste dnes ráno mohli slyšet Hegelovo líčení tohoto časového období /přednáška Michaela Bauera: "Jak viděl Hegel veliký obrat doby?"/. Všechno, co může umožnit lidské pochopení, může právě splynout, aby bylo možné pochopit to nejvýznamnější, uznávající v předcházejících stoletích změnu, která se plně prohloubila v době mystéria na Golgotě a potom pomalu připravující a podněcující další evoluci lidstva. Tato změna nastala na různých místech země. Můžeme ji sledovat nejen v Palestině, kde se událost na Golgotě samé odehrála, nýbrž můžeme ji sledovat, postupujeme-li správným způsobem, také na jiných místech země: pouze s tím, že se zde neodehrála událost na Golgotě. Ale sestup a opětný vzestup, to vztyčení se lidstva do výše účinkem mystéria na Golgotě, které se rozšířilo na západní svět, to můžeme sledovat a je zajímavé, jak můžeme sledovat sestup lidstva.

Vraťme se ještě jednou na půdu Řecka a všimněme si, jaké události se zde odehrály půl století před událostí na Golgotě. Tam na Východě, kde vystoupil Krišna, byli jistým způsobem na tehdejší dobu napřed. Byli napřed tak říkajíc v epoše zániku starého jasnozření. U této kultury je něco zvláštního právě např. u Indie. Zatímco v bezprostřední poatlantské době v Indii vykvetla první poatlantská kultura a nejčistším způsobem - pro lidskou duši nejčistším způsobem - zde ještě bylo nahlížení do duchovního světa, které se u rišiu spojovalo s podivuhodnou možností zobrazovat viděné tak, že to mohlo působit na pozdější časy a potom zmizelo a bylo zachováno pro pozdější dobu jako taková významná zjevení, jako je Krišno, bylo to, co bylo vlastní jasnozření, zaniklé již na konci třetího období. Ale Krišnou a jeho žáky byly skutečnosti, které se mohly nahlížet, v podivuhodném způsobu vyjádřeny slovy a zachovány tak, že v písmu bylo to, co bylo dříve viděno. To, co nastalo

dále na západ např. v Řecku, to se v Indii vlastně nikdy neuskutečnilo.

Všimneme-li si opravdu indického světa, můžeme říci: staré jasnozření zaniklo; zato zapisují v podivuhodných slovech ti z nichž Krišna byl nej významnější, co kdysi bylo viděno. To je zde potom ve slově, ve Védách. A kdo se ponoří do slova, zažije z toho ve své duši dozvuk. Ale nevzniká to, co např. vzniklo v Sokratovi a jiných filosofech. To, co můžeme nazvat západním rozumem, západním úsudkem, to nevzešlo v indických duších. O čem dnes mluvíme v nejvznešenějším smyslu, když mluvíme o pravlastní síle Já, to nevystoupilo v Indii ani jednou. Proto hned se uplatňuje něco jiného, když staré jasnozření pohaslo: touha po józe, školením oprávněný vzestup do světů, které byly přirozeným způsobem ztraceny. A jóga se stala umělým jasnozřením. A v podstatě vzato vstoupila hned na místo starého jasnozření filosofie jógy, aniž by mezitím bylo to, co vzniklo např. v řecké, čistě rozumové filosofii. To se v indství vůbec nevyskytuje. Tato mezipřestávka tu vůbec není. A vezmeme-li filosofii Vedanty, Viasy, můžeme říci: není tak vyjádřena, jak to učí západní světové názory, prostoupena ideami, rozumem, nýbrž je snesena dolů z vyšších světů, ale zavzata do lidských slov; to je to zvláštní: nezískána lidskými pojmy, nevymyšlena jako sokratický, platónský element, nýbrž jasnovidné viděna.

Je těžké si tyto věci zcela ujasnit; ale i dnes je možnost prožít tento rozdíl. Vezměte do ruky nějakou filosofickou knihu, nějaké znázornění filosofického systému západní filosofie. Jak bylo nejčastěji dosaženo toho, co lze dnes označit s vážností za filosofii? Podíváte-li se do dílny člověka, který může být označen za vážného filosofa, můžete vidět, jak námahou logického úsudku, logického myšlení byly získány tyto systémy. Vše je tvořeno postupně. A ti, kteří takto dělají filosofii, nemohou vlastně pochopit, že se to, co zde tkají pojem za pojmem, lze také v určitém vztahu nahlížet jasnozřivě, že to je před námi jasnozřivě. Tím je tak obtížné vzájemné dorozumění, když se získají, chce se říci, jedním rázem určité filosofické pojmy, které jinak v "potu tváře!" jsou utkávány od ideje k ideji, když se přehlédnou jasnozřivě a není nutné dělat všechny ty jednotlivé myšlenkové pochody. Takřka takové jasnozřivě viděné pojmy jsou pojmy filosofie Vedanty. Nejsou získány v potu tváře podle příkladu evropských filosofů, nýbrž jasnovidné sneseny dolů, jsou právě posledními zbytky, do abstraktních pojmů zředěné zbytky starého jasnozření nebo první získané jógou, ještě hubené zisky v nadsmyslovém světě.

Něco jiného prodělali lidé bydlící více západně. Zde pohlížíme na osobité, důležité vnitřní události vývoje lidstva. Vezměme podivuhodného filosofa šestého století předkřesťanského letopočtu: Pherekydes ze Syrosu. Podivuhodný filosof: Filosof, kterého dnešní filosofové nepokládají za filosofa. Máme dnes filosofické knihy, které to skutečně říkají. Cituji zde dvě slova doslovně: nuže ano, to je vše dětské líčení, dětské symboly; "dětské a geniální", říká dnes jeden, který se považuje zcela zvláště povznesený nad onoho starého filosofa. Tedy půl tisíciletí před křesťanským letopočtem vynořuje se tu v Syrosu podivuhodný myslitel. Zajisté je jiný než ostatní myslitelé, které potom později nazýváme filosofy. Pherekydes ze Syrosu např. říká: základ toho, co vidíme ve světě, je trojíc: Kronos, Zeus, Chthon. Z Krona pochází vzdušný, ohnivý a vodní živel. A se vším, co pochází z těchto tří mocností, bojuje nějaký druh hadovité bytosti, Ophioneus. - Vše, co líčí, se může sledovat i bez jasnozření, jen s trochou fantazie vidíme před sebou: Krona, nejen jako abstraktně tekoucí čas, nýbrž jako bytost, jako opravdovou bytost viditelně vytvořenou; stejně tak Dia nekonečný éter, jako v sobě oživenou bytost vesmíru; Chthona, onoho, jímž se jinak nebeské stává zemským, toho, co to v prostoru odděleně setkané stahuje dohromady v planetu Zemi, aby to mělo zemské bytí; aby se to odehrálo zemsky, potom se vmísilo jako nepřátelský živel, jako nějaký druh hadí bytosti. Sledujeme-li to, co zde podivuhodný Pherekydes ze Syrosu líčí, potřebujeme duchovní bádání, abychom rozuměli; neboť on je posledním opozdilcem starého jasnozření. Vidí příčiny za smyslovým světem a popisuje tyto příčiny svou jasnovidnou schopností - a nelíbí se přirozeně vůbec těm, kteří hospodaří jen s pojmy. Vidí živoucí tkaní dobrých bohů a do toho zasahující hru nepřátelských mocností, které líčí tak, jak je vidíme jasnovidné. Vidí, jak se rodí z Krona, z reálného času živly.

Zde tedy máme v tomto filosofovi Pherekydesovi ze Syrosu muže, který ještě svojí duší nahlížel do světa, který otevírá jasnozřivé vědomí a který ho popisuje - popisem, který můžeme sledovat. Tak zde stojí ještě v šestém století předkřesťanského letopočtu v západním světě. Thales, Anaximenes, Anaximander, Heraklit, kteří jsou téměř jeho současníky, stojí již zde jinak. Zde se skutečně spojují dva světy. Ale jaké jsou jejich duše? Vyhaslé; staré jasnozření je v nich ochrnuto. Nejvýše je zde ještě touha po těchto duchovních světech. A co prožívali místo zbytku starého zření, které zde ještě bylo u mudrce ze Syrosu, kdy on ještě nahlížel do elementárního světa příčin? Ten jim byl již uzavřen. Tu již dovnitř neviděli. Je to tak, jakoby se právě tento svět chtěl jim uzavřít, jakoby zde pro ně na půl ještě byl, a přece by se jim opět vzdaloval, takže se na místo starého jasnozření usadily abstraktní pojmy, které patří k Já. Tak to vypadalo v jejich duších. Je to velmi zvláštní stav duše v západních duších. Je to onen stav duše, který pracuje k rozumu, k síle úsudku, které právě mají vyznamenat Já. Vidíme to na jednotlivých duších, tak např. Heraklit líčí ještě živě tkající oheň, chce se říci, s posledním nádechem pravého jasnozřivého vidění, líčí oheň jako příčinu všech věcí; Thales vodu, ale ne fyzicky - smyslovou vodu, jako Heraklit také nemyslí fyzicko-smyslový oheň, nýbrž je zde ještě něco z elementárního světa, který ještě napůl vidí, zatímco se jim napůl vzdálil a oni musí podávat abstraktní pojmy. Zde vidíme do těchto duší a rozumíme, jak až do naší doby mohlo ještě něco doznívat z rozpoložení těchto duší.

Jen kdyby naši současníci nechtěli čist nevšimavě a často zcela bezmyšlenkovitě mnohé věci. Dnes se často pomíjí při čtení jedno místo u Nietzscheho, které může člověka hluboce uchopit, dojmout, otrást jím. To místo je v rukopise z pozůstalosti "Filosofie v tragickém věku Řeků", kde popisuje Thalese, Anaximena, Anaximandra, Heraklita, Empedokla. Zde je hned na začátku jedno místo, musíme je vycítit, zde Nietzsche pocítil něco z toho, co bylo zažito v duších těchto prvních řeckých osamělých myslitelů. Čtete do místo u Nietzscheho, kde říká: jaké to mohlo být v duších těchto heroických postav, které musely najít přechod z doby živého nazírání - o němž také on nic nevěděl, ale které tušil -, když stará životnost v duších byla uhašena abstraktními, suchými, střízlivými pojmy, kde "bytí", toto střízlivé, suché, abstraktní, studené bytí jako pojem vstoupilo na místo plné životnosti, kterou mělo jasnozřivé vědomí? A Nietzsche cítí: je to tak, jako když někomu ztuhne krev, když přejdeme ze světa životnosti do světa pojmů u Thalese nebo Heraklita, když tito lidé používají pojmy "bytí" a "vznik", takže se z toho teplého vzniku přesadíme do ledové oblasti pojmů.

Do onoho časového období, v němž tito lidé stáli, se musíme umět vcítit být přesazeni, musí se vnímat, jak tu stojí při přibližujícím se mystériu na Golgotě, musíme se do nich vcítit, že vnímáme, jak je ještě v nich temný dozvuk starých dob. Oni ale tu stojí tak, že se musí bavit tím, co je v lidském Já síla úsudku, co zde dříve vůbec nemuselo být přítomno. A zatímco v budoucnosti se pojmový svět stával stále bohatším, mohli v první době, kdy vstoupil svět pojmů, řečtí filosofové pojmut jen nejjednodušší pojmy. Jak se trápili s pojmy, s abstraktním "bytím"; jak se trápili např. filosofové eleatické školy s abstraktním "bytím"! Tak se připravovalo to, co jsou vlastně abstraktní vlastnosti Já.

A nyní myslíme si takovou duši, která stojí zde na Západě, která je připravována k tomuto poslání Západu, která ale má v sobě ještě nejsilnější dozvuky starého jasnozření. V Indii jsou tyto dozvuky dávno vyhaslé; na Západě zde ještě jsou. Duše k nim chce, ale vědomí k nim nemůže. Smýšlení, jako Buddhovo, nemohlo vzniknout v těchto duších. Buddhovo smýšlení by bylo řeklo: jsme vysazeni do světa utrpení; tedy se od něho osvobodíme. Ne, západní duše chtěly pochopit něco z toho, co bylo před nimi. Do toho, co bylo za nimi, nemohly vniknout; do světa před nimi měly jen studené, jednostranné pojmy. Myslíme si takovou duši jako Pherekydes ze Syrosu. Jako poslední mohl vzhlížet do toho, co bylo uvnitř v elementárním světě. Myslíme si ale některou z jiných duší. Ta nemohla vidět, jak byly živly živě zrozeny z Krona. Nemohla vidět, že hadí bytost Ophioneus začala boj s horními bohy; ale obrazně zůstává věrna tomu, že něco působí do smyslového světa. Nevidí až ke Kronovi; ale vidí to, co vzniká jako otisk ve smyslovém světě: oheň, voda, vzduch a země. Nevidí, jak hořejší bohové jsou potírání dolními, jak se vzpouzí hadí bůh Lucifer; ale vidí, jak vládne disharmonie, přátelství a

nepřátelství. Lásku a nenávisť vidí jako abstraktní pojmy, oheň, vodu, vzduch a zemi jako abstraktní živly. Co nyní ještě proniká do duše, to vidí, ale co dříve viděli vrstevníci, je zakryto.

Mysleme si takovou duši, která ještě zcela vězí v životnosti dřívější doby, ale nemůže do ní vhlížet, která může pojmout vnější obraz, již je zakryto to - pro její zvláštní poslání - co dříve lidi obšťastňovalo. Na druhé straně nemá z nového světa Já nic jiného než několik Pojmů, kterých se musí držet, potom máme před sebou duši Empedokla. Neboť tak stojí duše Empedokla před námi, chceme-li pochopit její nehlubší nitro. Empedokles je téměř současník mudrce ze Syrosu. Žije sotva o dvě třetiny století později. Ale jeho duše je uzpůsobena zcela jinak. Musela vykonat přechod přes Rubikon ze starého jasnozření k abstraktnímu pochopení Já. Zde vidíme, jak najednou se srážejí dva světy. Zde vidíme vstupovat rozbřesk Já sledující své naplnění. Zde vidíme duše starých řeckých filosofů, kteří byli odsouzeni k tomu, aby nejprve přijali to, co dnes nazýváme rozumem, logikou; zde vidíme, jak jejich duše byly zbaveny starých zjevení. A do těchto duší musel být vlil nový impulz, impulz Golgoty.

Tak byly duše uzpůsobeny, když přišel tento impulz. Ale musely toužit po novém naplnění. Jenom potom mu mohly rozumět. Pro indické myšlení není téměř přechod, který by připustil porozumění toho, co máme u osamělých řeckých myslitelů. Proto indická filosofie, která udělala hned přechod k učení jógy, sotva poskytuje nějakou možnost nalézt přechod k mystériu na Golgotě. Řecká filosofie je tak připravena, že touží po mystériu na Golgotě. Podívejte se na gnózi, jak ve své filosofii si přeje mystérium na Golgotě. Na řecké půdě vzniká filosofie mystéria na Golgotě, protože ty nejlepší duše Řeků toužily po přijetí impulzu Golgoty.

Musíme mít dobrou vůli, abychom pochopili, co se stalo ve vývoji lidstva; potom bychom mohli říci, že pociťujeme něco z toho, co bychom mohli nazvat: je to jako volání a ozvěna na půdě země. Díváme se do Řecka, díváme se dále na Sicílii do takových duší, z nichž Empedokles je zcela zvláště vynikající, a zaslechneme zvláštní volání. Jak ho můžeme charakterizovat? Jak mluví takové duše? Asi tak - podívejme se do nitra Empedoklovy duše - historicky vím o iniciaci. Víam historicky, že iniciací prošly do lidské duše nadsmyslové světy. Avšak nyní přišel jiný věk. Iniciace nemůže již bezprostředně zdomácnět. Lidská duše se dostala do jiného stadia. Potřebujeme nový impulz s dosahem do lidského Já. Kde jsi, podněte, který můžeš vstoupit na místo staré iniciace, kterou již nemůžeme prožít, jenž pro nové Já předpokládá stejné tajemství, jako obdrželo staré jasnozření? - A na to odpovídá druhé volání přicházející z Golgoty: tím, že jsem se podřídil bohům, a ne lidem, mohl jsem vyjmouti tajemství mystérií a prohlásit je před celým lidstvem, aby zde stálo před celým lidstvem, co jinak bylo v hlubinách mystérií.

Jako otázka západního světa po novém řešení světové záhady - tak se nám jeví to, co se zrodilo na jihu Evropy v duších Řeků. A jako odpověď - která ale může být pochopena jen na Západě - se nám jeví velký monolog Boha, o kterém jsme mluvili na konci včerejší přednášky a o kterém chceme mluvit dále zítra.